

5ο Διεθνές Θερινό Πανεπιστήμιο
«Ελληνική Γλώσσα, Πολιτισμός και ΜΜΕ»,
Σύρος, 8-15 Ιουλίου 2019

Γλωσσικές απεικονίσεις των παιδιών προσφύγων σε δημοσιογραφικά κείμενα

Νικολέττα Τσιτσανούδη-Μαλλίδη
Ελένη Δερβένη
Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Εισαγωγή

Το 2015 η Ελλάδα έγινε το κύριο σημείο εισόδου στην Ευρωπαϊκή Ένωση των προσφύγων και των μεταναστών από την Τουρκία. Πρόκειται για τη μεγαλύτερη μαζική μετακίνηση πληθυσμού στην πρόσφατη ιστορία και μία από τις σημαντικότερες ανθρωπιστικές κρίσεις που έχει αντιμετωπίσει η Ευρώπη μεταπολεμικά.

Τα ΜΜΕ είναι βασικοί διαμορφωτές της κοινής γνώμης. Η πλειονότητα του κοινού δεν έχει τη δυνατότητα καθημερινής επαφής με πρόσφυγες, γι' αυτό οι πεποιθήσεις της και η γνώση της για τις μειονότητες διαμορφώνεται κυρίως από τα ΜΜΕ.

ΜΜΕ ΚΑΙ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Στην περίπτωση της προσφυγικής κρίσης μέσα από το προνόμιο του δημόσιου λόγου, τα ΜΜΕ δίδουν ορισμένες φορές την εντύπωση ότι συντείνουν σε ενός είδους μη αποδοχή των προσφύγων – μεταναστών. Αρκετές φορές προσδιορίζονται σαν αίτιο των κοινωνικο-οικονομικών προβλημάτων ή ως εμπλεκόμενοι στην όξυνση της εγκληματικότητας. Στο πλαίσιο αυτό, αναπαράγονται και κυριαρχούν προκαταλήψεις και στερεότυπα, ενώ η κινδυνολογία και η χρήση τεχνικών που στοχεύουν στη συγκινησιακή φόρτιση της κοινής γνώμης οδηγούν στην καλλιέργεια αισθημάτων φόβου και ανασφάλειας.

Ο δημοσιογραφικός λόγος σε ορισμένες περιπτώσεις έθεσε διαχωριστικές γραμμές, γενικεύοντας και δομώντας την ταυτότητα των μεταναστών στη βάση της διάκρισης ανάμεσα στο «εμείς» και το «άλλοι».

Από τη μία πλευρά δίνεται έμφαση στην αναπαράσταση των προσφύγων ως **«πρόβλημα» και «απειλή»** για την ελληνική κοινωνία που διαταράσσουν την κοινωνική συνοχή και από την άλλη πλευρά ως **«θύματα» και «ήρωες»** που βιώνουν τεράστιες δυσκολίες και κακουχίες.

Αντικείμενο έρευνας

- Η υπό εκπόνηση έρευνα επιχειρεί να αναδείξει την ετερότητα στο γλωσσικό τοπίο μέσα από τις απεικονίσεις των παιδιών προσφύγων στα δημοσιογραφικά κείμενα.
- Επικεντρώνεται στη διαχείριση της ευαίσθητης ομάδας των παιδιών προσφύγων από τα ελληνικά ΜΜΕ και αποσκοπεί να προσεγγίσει και να καταδείξει την επίδραση των ΜΜΕ στη δημόσια σφαίρα σε αυτή τη δύσκολη περίοδο κοινωνικής-οικονομικής κρίσης που διανύουμε.
- Ο διχοτομικός και ρατσιστικός λόγος στα ΜΜΕ, με ανάλυση της ρητορικής του μίσους, η προπαγάνδα του θετικού και του αρνητικού, η κατασκευή και επιβολή της συναίνεσης, όπως επίσης και ο διχαστικός λόγος στη δημόσια σφαίρα μας απασχολούν έντονα στη μελέτη αυτή.

Κριτική Ανάλυση Λόγου

Critical Discourse Analysis

- Η ερευνητική μας προσέγγιση βασίζεται σε θεμελιώδεις αρχές της «Κριτικής Ανάλυσης Λόγου «Critical Discourse Analysis», σύμφωνα με τις οποίες η γλωσσική υπόσταση εμφανίζεται σχεδόν πάντοτε προ-παρασκευασμένη, δηλαδή οργανωμένη και προετοιμασμένη από τις κυρίαρχες ιδεολογίες και το ευρύτερο κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον (Fairclough, 2003).

Κριτική Ανάλυση Λόγου

Critical Discourse Analysis

Η Κριτική Ανάλυση Λόγου αποτελεί μια προσέγγιση στο πλαίσιο της κοινωνικής μελέτης της γλώσσας που υπογραμμίζει τον ρόλο της ιδεολογίας στη διαμόρφωση της σχέσης ανάμεσα στις γλωσσικές και κοινωνικές δομές και πρακτικές. Έχει εστιάσει στη μελέτη γλωσσικών κειμένων. Τα περισσότερα κείμενα, ωστόσο, ιδιαίτερα αυτά που έχουν παραχθεί με τη χρήση νέων τεχνολογιών, αντλούν από μία πληθώρα σημειωτικών συστημάτων (π.χ. εικόνα, ήχος, κίνηση) τα οποία συνδυάζονται μεταξύ τους, είναι δηλαδή πολυτροπικά (multimodal).

Με άλλα λόγια, επιχειρεί να αποκαλύψει τον τρόπο με τον οποίο συνδέονται η γλώσσα, η κοινωνία και η ιδεολογία, και με αυτή την έννοια **συνδυάζει τη μικρο-ανάλυση των κειμένων με τη μακρο-ανάλυση των κοινωνικών δομών** και σχέσεων εξουσίας με τις οποίες εμπλέκονται τα κείμενα. Μέσα από τη **σύνδεση του μικρο- και του μακρο-επιπέδου** η Κριτική Ανάλυση Λόγου «τοποθετεί την κοινωνική επιστήμη στο ίδιο θεωρητικό και αναλυτικό πλαίσιο με τη γλωσσολογία ανοίγοντας έναν διάλογο μεταξύ τους» (Chouliaraki & Fiarclough, 1999:6)

Κριτική Ανάλυση Λόγου

Critical Discourse Analysis

Οι λέξεις, οι διατυπώσεις, οι χρήσεις της γλώσσας δεν είναι πάντοτε χωρίς βαθύτερο εννοιολογικό περιεχόμενο. Κουβαλούν, όπως και οι αποσιωπήσεις, μηνύματα, νοηματοδοτούν καταστάσεις, υπονοούν συμφραζόμενα, αποδυναμώνουν ή ενισχύουν στερεότυπα, επηρεάζουν στάσεις.

Η πρόσληψη και κατανόηση των γραμματικών και λεκτικών επιλογών του συντάκτη συνδέεται με την **αποκωδικοποίηση γλωσσικών σχημάτων**, όπως επιθετικών προσδιορισμών, μεταφορών κ.ά. που σχολιάζουν, δραματοποιούν ή δίνουν έμφαση σε μία είδηση.

Ερευνητικά ερωτήματα

- Ποιες είναι οι λειτουργίες της γλώσσας κατά την περιγραφή, απεικόνιση, αναπαράσταση των παιδιών προσφύγων στα ΜΜΕ;
- Ποιος είναι ο ρόλος των ΜΜΕ απέναντι στη στάση της κοινής γνώμης για τα παιδιά-πρόσφυγες; Πρωταγωνιστικός, Εμπορευματικός, Συνεργατικός;
- Πως αντιμετωπίζονται τα παιδιά-πρόσφυγες από τα ΜΜΕ; Ως σιωπηλά θύματα, ήρωες ή απειλή;
- Ποια είναι τα ρητά ή υπόρρητα μηνύματα που εκφράζονται;

Ενδεικτικές δημοσιεύσεις και εισηγήσεις

- ▶ Tsitsanoudis – Mallidis, N. & Derveni E. (2018). Emotive language: Linguistic depictions of the three year-old drowned refugee boy in the Greek journalistic discourse. *INTERFACE, Journal of European Languages and Literatures*, 6, 1-38. National Taiwan University.
- ▶ Tsitsanoudis – Mallidis, N. & Derveni E. (2018). *The linguistic representation of the recent refugee crisis in the journalistic discourse. Case description of the death of the three year-old refugee boy in the Greek online media*. 6th European Congress of Modern Greek Studies: “The Greek World in Periods of Crisis and Recovery, 1204-2018” European Society of Modern Greek Studies (EENS), in association with the Department of Modern Greek Studies at Lund University. Sweden. 4-7 October 2018

Αντικείμενο μελέτης

Αντικείμενο της μελέτης ήταν ο τρόπος που ο ελληνικός διαδικτυακός Τύπος προσέγγισε το ζήτημα της προσφυγικής/μεταναστευτικής κρίσης. Η παγκόσμια κοινή γνώμη ευαισθητοποιήθηκε ιδιαίτερα όταν εντοπίστηκε στα τουρκικά παράλια, στις 2 Σεπτεμβρίου 2015, η σωρός του μικρού Αϊλάν Κούρντι από την Συρία.

Στόχος της έρευνας ήταν η **μελέτη του τρόπου με τον οποίο τα ΜΜΕ προβάλλουν την ανθρωπιστική πλευρά της προσφυγικής κρίσης και συμβάλλουν** στη διαμόρφωση μιας **συναισθηματικής ατμόσφαιρας** εντός της οποίας τοποθετείται και παρουσιάζεται η τραγική περίπτωση του τρίχρονου προσφυγόπουλου.

Χρονικό της περίπτωσης του θανάτου τριχρονου προσφυγόπουλου

- Η εικόνα του τριχρονου αγοριού, πεσμένου μπρούμυτα σε παραλία της Τουρκίας έγινε πρώτο θέμα παντού και τον έκανε χωρίς να το θέλει σύμβολο της ανείπωτης τραγωδίας των χιλιάδων προσφύγων από τη Συρία.
- Η εικόνα με τον Τούρκο συνοριοφύλακα – διασώστη να σηκώνει απαλά στα χέρια του και να κουβαλάει το άψυχο σώμα του μικρού παιδιού και να το απομακρύνει από την παραλία προκάλεσε θλίψη και συγκίνηση

Μεθοδολογία της έρευνας

- Με τη **μέθοδο της ποιοτικής ανάλυσης περιεχομένου** διερευνήσαμε τον τρόπο παρουσίασης της είδησης, τη μορφολογία των κειμένων και τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά του περιεχομένου τους. Η ανάλυση ανέδειξε τον τρόπο με τον οποίο τα μέσα ενημέρωσης υποβάλλουν συγκεκριμένες μορφές ερμηνείας (τα ΜΜΕ αναλαμβάνουν ανθρωπιστικό έργο), φυσικοποιώντας έτσι την απουσία θεσμών ή υπογραμμίζοντας δραματοποιημένα την περίπτωση του πνιγμού του τρίχρονου αγοριού.
- Η έρευνα βασίστηκε στον τρόπο που καλύφθηκε το συμβάν από τις ελληνικές ηλεκτρονικές εκδόσεις των εφημερίδων, **την περίοδο του Σεπτεμβρίου 2015 (από 2/9/2015 έως 15/9/2015)**.
- Τα μέσα επιλέχθηκαν βάσει του κριτηρίου της επισκεψιμότητας, ενώ από την αναζήτηση προέκυψαν **συνολικά 20 δημοσιεύματα** εκείνης της χρονικής περιόδου.
- Τα δημοσιεύματα αναλύθηκαν ως προς το κείμενο και το φωτογραφικό υλικό που τα συνόδευε. Βασικές παράμετροι ανάλυσης ήταν το περιεχόμενο (εστίαση, θεματικές και συμβάν), ο δημοσιογραφικός λόγος, η πλαισίωση, τα κυρίαρχα συναισθήματα που αναδεικνύονταν τόσο από την αφήγηση του συντάκτη όσο και από τις δηλώσεις των πρωταγωνιστών που περιλαμβάνονταν στο δημοσίευμα.

Αποτελέσματα Έρευνας

- ▶ Η **ανθρωποκεντρική εστίαση**, με πρωταγωνιστή το ανθρώπινο δράμα και με τη χρήση ενός **αφηγηματικού λόγου προσωποποιημένου, δραματοποιημένου και συγκινησιακού**, κυριαρχεί στο σύνολο των δημοσιευμάτων.
- ▶ Τα κύρια συναισθήματα που καλλιεργούν τα δημοσιεύματα είναι η **θλίψη, ο θυμός και η συγκίνηση**. Ο αφηγηματικός λόγος προβάλλει κυρίως το ανθρώπινο ενδιαφέρον, παρουσιάζοντας το θέμα από μια συναισθηματική οπτική γωνία.
- ▶ Και επειδή «γεγονός χωρίς εικόνα δεν υπάρχει», η αναπαραγωγή της είδησης συνοδεύτηκε:
  - A. από τραγικές φωτογραφίες του θύματος (εικόνες θυματοποίησης),
  - B. δηλώσεις συγγενών και αυτοπτών μαρτύρων, και
  - Γ. τίτλους με έντονη συναισθηματική σημασία που προκαλούν τη φυσική αγανάκτηση, τον οίκτο προς το πρόσωπο, και τη συμπόνια των αναγνωστών, και οδηγούν στη συναισθηματική χειραγώγησή τους.

Χαρακτηριστικά παραδείγματα από τους τίτλους και το περιεχόμενο των ειδησεογραφικών κειμένων που αναρτήθηκαν σε ελληνικές διαδικτυακές εκδόσεις

- Το όνομα του αγοριού που **συγκίνησε, εξόργισε και «άγγιξε»** εκατομμύρια ανθρώπων που είδαν την εικόνα του, είναι Αϊλάν Κουρντί.
- Η ιστορία του 3χρονου Αϊλάν **«στοιχειώνει»** την Ευρώπη
- Σωσίβια δεν υπήρχαν. Είκοσι άνθρωποι πνίγηκαν, πέντε παιδιά ανάμεσά τους. Ανάμεσά τους ο μικρός Αϊλάν με το κατακόκκινο μπλουζάκι και τα σορτς. **Σαν να κοιμάται...**
- **Μια εικόνα αφήνει άφωνο τον κόσμο:** Αυτή είναι η ιστορία του.
- **Συγκλονίζει** ο πατέρας του Αϊλάν: «Τα παιδιά γλίστρησαν από τα χέρια μου».
- Όταν ο μικρός Αϊλάν Κουρντί **ονειρευόταν ένα καλύτερο αύριο.**
- **Παγκόσμιο σοκ** από τα νεκρά παιδιά στην Αλικαρνασσό.
- **Τεράστιο κύμα αλληλεγγύης** με την εικόνα του μικρού Αϊλάν.
- **Παγκόσμια φρίκη** προκαλεί η εικόνα του νεκρού παιδιού που ξεβράστηκε στα τούρκικα παράλια.
- **Εικόνα που συγκλονίζει και παράλληλα εξοργίζει,** αποτυπώνει ωστόσο στην πιο τραγική του διάσταση, το **δράμα χιλιάδων προσφύγων,** που δίνουν καθημερινά τη μάχη για επιβίωση.
- **Παγκόσμια συγκίνηση, σοκ και οργή** έχει προκαλέσει η φωτογραφία του 3χρονου Αϊλάν Κουρντί που βρέθηκε νεκρός στα τούρκικα παράλια .
- Πρόκειται για εικόνες και ιστορίες που αναδεικνύουν τη **σκληρότερη πτυχή της τεράστιας ανθρωπιστικής κρίσης** που έχει ξεσπάσει με αφορμή την εμπόλεμη κατάσταση στη Μέση Ανατολή.

Χαρακτηριστικά παραδείγματα από τους τίτλους και το περιεχόμενο των ειδησεογραφικών κειμένων που αναρτήθηκαν σε ελληνικές διαδικτυακές εκδόσεις

- **Η ανθρωπιά ξεβράστηκε** στην ακρογιαλιά.
- Το αγοράκι κείτεται στην άμμο γαλήνιο, **σαν να κοιμάται**.
- **Η τελευταία πράξη του δράματος** της οικογένειας Κουρντί.
- Η εικόνα του, πεσμένου μπρούμυτα σε μία παραλία της Αλικαρνασσού στην Τουρκία, τον έκανε χωρίς να το θέλει **σύμβολο της ανείπωτης τραγωδίας**.
- **Συγκλονίζουν οι εικόνες του άψυχου κορμιού** του τρίχρονου Αϊλάν.
- Ο τρίχρονος Αϊλάν από την εμπόλεμη Συρία, που τα μελανιασμένα χειλάκια του ακουμπούσαν στη βρεγμένη άμμο, έγινε **σύμβολο αφύπνισης συνειδήσεων**.
- **Μικροσκοπικό θύμα της ανθρώπινης καταστροφής**.
- **Το νήμα της ζωής των παιδιών κόπηκε** όταν αναποδογύρισε η βάρκα στην οποία η οικογένεια στοίβαξε το κουράγιο και τις ελπίδες της φεύγοντας από την Αλικαρνασσό με προορισμό την Κω.
- Η εικόνα του μικρού Αϊλάν που πέταξαν τα κύματα στα τουρκικά παράλια γίνεται **σύμβολο της προσφυγικής κρίσης**.
- Η εικόνα του 3χρονου αγοριού που κείτονταν νεκρό πλάι στο κύμα στην παραλία της Αλικαρνασσού, **συγκλόνησε την παγκόσμια κοινότητα**.
- **"Γροθιά στο στομάχι"** η εικόνα του μικρού παιδιού που βρέθηκε νεκρό στα παράλια της Τουρκίας.

ΠΑΡΟΥΣΑ ΕΡΕΥΝΑ (σε εξέλιξη)

Αυτά τα ρητά ή υπόρρητα μηνύματα επιχειρεί να καταγράψει η παρούσα έρευνα, που βασίζεται στις έντυπες και ηλεκτρονικές εκδόσεις **τριών** ενδεικτικών εφημερίδων **πανελλαδικής** κυκλοφορίας (**Καθημερινή, Ελεύθερος Τύπος, Εφημερίδα των Συντακτών**) και **δύο εβδομαδιαίων** εφημερίδων στη Μυτιλήνη και στη Χίο (**Δημοκράτης της Μυτιλήνης & Πολίτης της Χίου**), που δέχθηκαν μεγάλο κύμα προσφύγων και δίνουν τοπική απόχρωση στο θέμα.

Το φίλτρο επιλογής ανάμεσα στο σύνολο των έντυπων εφημερίδων ήταν η διαφορετική θέση απέναντι στα ζητήματα που προκύπτουν μέσω του προσφυγικού προβλήματος, σε συνάρτηση με την κατασκευή της παιδικής ηλικίας σε αυτές τις εφημερίδες, οι πωλήσεις σε εθνικό επίπεδο και ότι απευθύνονται σε διαφορετικό πολιτικό κοινό.

Με τη μέθοδο της ανάλυσης περιεχομένου επιχειρούμε να καταγράψουμε και να αναλύσουμε υλικό όπως πρωτοσέλιδα των συγκεκριμένων εφημερίδων, ρεπορτάζ, τίτλους ειδήσεων και διερευνούμε, μεταξύ άλλων, τον τρόπο παρουσίασης της είδησης, τη μορφολογία των κειμένων, τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά του περιεχομένου τους, τις τυχόν μεροληπτικές περιγραφές και αναπαραγωγή εκφραστικών «κλισέ» και στερεοτύπων στο δημοσιογραφικό υλικό.

Το υπό μελέτη δείγμα έχει δημοσιευθεί το χρονικό διάστημα του **Σεπτεμβρίου 2015** και **του Σεπτεμβρίου 2016**

Αντικείμενο μελέτης

- Ο βασικός στόχος αυτής της προσπάθειας είναι, μέσω της ανάλυσης του έντυπου δημοσιογραφικού λόγου, να εντοπιστεί και να αναλυθεί η διαφορετικότητα ή και η ομοιότητα των αναπαραστάσεων της παιδικής ηλικίας που προκύπτουν από το σύνολο των λόγων.

Σεπτέμβριος 2015: Πρόκειται για μία περίοδο ιδιαίτερα βεβαρημένη πολιτικά, καθώς σε αυτό το διάστημα υπήρξαν συγκεκριμένες συγκυρίες, οι οποίες σε μεγάλο βαθμό προσδιόρισαν και ένα σημαντικό κομμάτι τόσο της θεματολογίας όσο και του τρόπου παρουσίασής της. Η οικονομική κρίση που εντείνεται σε συνδυασμό με την προσφυγική κρίση συνθέτουν ένα σκηνικό εξαιρετικά πρόσφορο για ρατσιστική ρητορική και ξενοφοβικό λόγο. Η προσφυγική κρίση ξεχωρίζει, λόγω της τεράστιας ανθρωπίνης τραγωδίας και του ανθρωπίνου πόνου που φέρνει στο προσκήνιο. Ο πνιγμός του τρίχρονου προσφυγόπουλου συγκλονίζει την κοινή γνώμη.

Σεπτέμβριος 2016: Οι αφίξεις των προσφύγων συνεχίζονται. Αναδεικνύονται προβλήματα ενσωμάτωσης των προσφύγων στην ελληνική κοινωνία. Παρατηρούνται αντιδράσεις συλλόγων γονέων και κηδεμόνων για τη φοίτηση των προσφυγόπουλων σε ελληνικά σχολεία.

ΑΡΧΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΕΩΣ ΤΩΡΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Τα ΜΜΕ αναπαράγουν ρατσιστικές απόψεις ή μεταφέρουν απλώς γεγονότα;

Η έρευνα δεν έχει ολοκληρωθεί ακόμα, αλλά κάποια αρχικά γενικά ευρήματα είναι τα ακόλουθα:

Είναι προφανές πως οι επιλεγόμενες εφημερίδες αντιμετωπίζουν το ζήτημα των ανήλικων προσφύγων με διαφορετική οπτική. Συμπεραίνουμε πως τα άρθρα παράγουν διαφορετικούς λόγους στο σύνολο τους, ανάλογα με το μέσο που χρησιμοποιούν, ανάλογα δηλαδή την εφημερίδα από την οποία δημοσιεύτηκαν.

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2015

ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ, ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΩΝ ΣΥΝΤΑΚΤΩΝ

- Είναι εμφανές ότι κάθε εφημερίδα αξιοποιεί το δημοσιογραφικό λόγο κατά το δοκούν. Η επικράτηση της ρομαντικής αναπαράστασης του παιδιού μέσα από τον δημοσιογραφικό λόγο είναι εμφανής.
- Λέξεις με συναισθηματική σημασία για την πρόκληση/ανάκληση ψυχολογικών συνειρμών στο θυμικό του κοινού, στερεοτυπικές ονομαστικές φράσεις, μεταφορές είναι μερικές από τις πρακτικές και επιλογές που κυριαρχούν στο λόγο των μέσων ενημέρωσης κατά τη μετάδοση της επίμαχης είδησης.

Ένα δάκρυ για τον Αιλάν..., Μοιάζει σαν να κοιμάται...το άψυχο παιδικό κορμάκι ξεβράστηκε...Νεκροί θεοί...εικόνες θλίψης και ανείπωτου πόνου...η ελπίδα ξεβράστηκε...η σοκαριστική φωτογραφία...φωτογραφία φρίκης...προσφυγική τραγωδία....Καληνύχτα Αιλάν...Νεκρά...θάλασσα το Αιγαίο...η υψήλιος συγκλονίστηκε...αβάσταχτος πόνος...

- Μέσα από το δημοσιογραφικό λόγο, των εφημερίδων, τα παιδιά αντιμετωπίζονται ως ξεχωριστές κοινωνικές ομάδες οι οποίες βρίσκονται συνεχώς υπό κάποιο καθεστώς κινδύνου.
- Ο δημοσιογραφικός λόγος σε πολλές περιπτώσεις συνοδεύεται και πλαισιώνεται από φωτογραφικό υλικό απεικονίζοντας τα πρόσωπα των παιδιών προσφύγων, που βιώνουν δυσκολίες ή τα παιδιά που χάθηκαν στην προσπάθειά τους να βρουν καταφύγιο στη χώρα μας (εικόνες θυματοποίησης)
- Στα παραπάνω αποσπάσματα είναι έντονη η χρήση του ρομαντικού λόγου για την αναπαράσταση των παιδιών. Τα παιδιά δεν είναι μόνο ευάλωτα από τη φύση τους, σύμφωνα με μια καθολική παραδοχή, αλλά επιπρόσθετα έχουν να αντιμετωπίσουν και την συμπεριφορά των ενηλίκων που είτε λόγω αδιαφορίας είτε με κάποιο σκοπό, οδηγούν τα παιδιά κάτω από καθεστώτα κινδύνου.
- Οι ανήλικοι πρόσφυγες μέσω του δημοσιογραφικού λόγου θυματοποιούνται με σκοπό να συγκεντρώσουν το κοινωνικό ενδιαφέρον.
- Την αίσθηση του κινδύνου μέσα από τις αναπαραστάσεις της παιδικής προσφυγικής ηλικίας, στο δημοσιογραφικό λόγο, επιτείνει και η χρήση μετωνυμιών στους τίτλους των άρθρων όπως για παράδειγμα «*Τις ακτές ξεβράζεται ο πολιτισμός της Ευρώπης*» και «*Ταξίδι στο άγνωστο για χιλιάδες παιδιά*»
- Σε μειοψηφία δημοσιευμάτων παρατηρείται η χρήση διχοτομικού λόγου: *Υγειονομική βόμβα...προσφυγική παλίρροια...χάος...κύματα προσφύγων...*

ΑΡΧΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΕΩΣ ΤΩΡΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Καθημερινή, Εφημερίδα των Συντακτών, Ελεύθερος Τύπος

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2016

- χρήση του ρομαντικού λόγου για την αναπαράσταση των παιδιών.

Να μην ξεχάσουμε το βλέμμα του...Είναι ένα παιδί...Κράτησε το πρόσωπό του πίσω από το σιδερόφραγμα που τον χωρίζει από την απάντηση στο βουβό παράπονό του...Από παιδί του πολέμου στη Συρία, τώρα γνώρισε τον παράδεισο...η ελπίδα βρήκε στέγη...προσφυγόπουλα βρήκαν τη χαμένη τους ελπίδα...Μάθημα ελπίδας και αλληλεγγύης...τα παιδικά πρόσωπα φωτίζονται..

- Σε κάποιες περιπτώσεις παρατηρούμε τη χρήση ενός λόγου αντίθετου με τον ρομαντικό που είναι πολύ πιθανό να εγείρει αντιδράσεις καθώς βγάζει το παιδί από τη θέση του θύματος και το τοποθετεί στη θέση του θύτη.

Στον ανακριτή τέσσερις ανήλικοι...κατηγορούμενοι για ομαδικό βιασμό σε βάρος ανήλικου...

- Παρατηρείται μία έντονη ρατσιστική ρητορική, ένας «εμπρηστικός» λόγος, που υποδαυλίζει φοβικά σύνδρομα και βομβαρδίζει τους αναγνώστες με ιδεολογικά και συμβολικά φορτισμένους απειλητικούς όρους, στοχοποιώντας συνολικά τους μετανάστες.

Υγειονομική βόμβα...φόβος στα νησιά λόγω κλοπών και επεισοδίων...ασφυκτική κατάσταση...ανεξέλεγκτη κατάσταση...φωτιές, επεισόδια, πανικός...διάχυτη η ανησυχία...οριακή η κατάσταση...στο καμίνι του προσφυγικού...τα προσφυγόπουλα και η υγιεινή...κρούσμα ηπατίτιδας...βόμβα...δεν υπάρχουν εμβόλια..βραδυφλεγής βόμβα...ανησυχητικές διαστάσεις...χάος...μετανάστευση και κρίση...η επόμενη έκρηξη ίσως είναι χειρότερη...

είναι μερικές μόνο από τις εκφράσεις που κυριάρχησαν αυτό το διάστημα στις εφημερίδες για το μεταναστευτικό.

ΑΡΧΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΕΩΣ ΤΩΡΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Καθημερινή, Εφημερίδα των Συντακτών, Ελεύθερος Τύπος

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2016

Ένας σημαντικός αριθμός δημοσιευμάτων επικρίνει ξενοφοβικές ρητορικές, πρακτικές και πολιτικές (π.χ. φοίτηση των προσφυγόπουλων στα ελληνικά σχολεία)

Δηλητηριάζουν τα παιδιά τους...Κάθε παιδί έχει δικαίωμα στην εκπαίδευση...αποστροφή προκαλούν οι αποφάσεις των συλλόγων να μη δεχτούν προσφυγόπουλα...ρατσιστικό ντόμινο...ανακάλυψαν «κίνδυνο» στα παιδιά των προσφύγων...επανάληψη της ξενοφοβικής και ρατσιστικής ρητορικής...το πρώτο κουδούνι ήχησε ρατσιστικά...Προσφυγόπουλα στα Θρανία: Από τη μία η ξενοφοβία και η Μισανθρωπιά, από την άλλη τα Χαμόγελα, η αλληλεγγύη και η ελπίδα...Μάθημα ελπίδας και αλληλεγγύης...τα παιδικά πρόσωπα φωτίζονται... δικαίωμα στη ζωή και τη μάθηση...αμαρτίες γονέων...διώχνουν προσφυγόπουλα...είναι λυπηρό γονείς να διδάσκουν στα ελληνόπουλα τον ρατσισμό...οι πρόσφυγες του χθες γυρίζουν την πλάτη τους στους πρόσφυγες του σήμερα...

ΑΡΧΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΕΩΣ ΤΩΡΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Δημοκράτης της Μυτιλήνης & Πολίτης της Χίου

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2015 & 2016

- Καμία αναφορά στα παιδιά πρόσφυγες ως ξεχωριστές κοινωνικές ομάδες, ως ανήλικα θύματα της προσφυγικής κρίσης (καμία αναφορά στον πνιγμό του τρίχρονου Αιλάν και στη φοίτηση των προσφυγόπουλων στα σχολεία)
- Στις αναφορές του τοπικού Τύπου για το μεταναστευτικό κυριαρχούν δύο χαρακτηριστικά: 1. οι εφημερίδες επιβάλλουν διαχωριστικές γραμμές, γενικεύοντας και δομώντας την ταυτότητα των μεταναστών στη βάση της πόλωσης ανάμεσα στο «εμείς» και το «άλλοι» και 2. Γενικεύουν και εστιάζουν στον μετανάστη ως «πρόβλημα» ή «απειλή», τον συσχετίζουν με την εγκληματικότητα, την ανασφάλεια και την ανομία.

Η Λέσβος σε κατάσταση εκτάκτου ανάγκης...Ορατή η κοινωνική έκρηξη...η έκρηξη έρχεται...Κόλαση...Φωτιές...Ζημιές...Η εισβολή προχωρά...Μη αναστρέψιμη κατάσταση...Το έγκλημα πρέπει να σταματήσει...εφιαλτική η εικόνα στην υπό κατάληψη Μυτιλήνη...άμεση αποσυμφόρηση της Λέσβου...άμεση μεταφορά...προσφυγικό τσουνάμι...επιβεβλημένες ενέργειες...με καζάνι που βράζει...πέπλο φοβίας έχει σκεπάσει την Χίο...τυφώνας...φόρτωσαν το πρόβλημα στη Χίο..η φιλήσυχη ζωή του τόπου μας διαταράσσεται...Να σώσουμε οτιδήποτε σώζεται...η κατάσταση έγινε ανεξέλεγκτη...

- Η χρήση του όρου «λαθρομετανάστης»

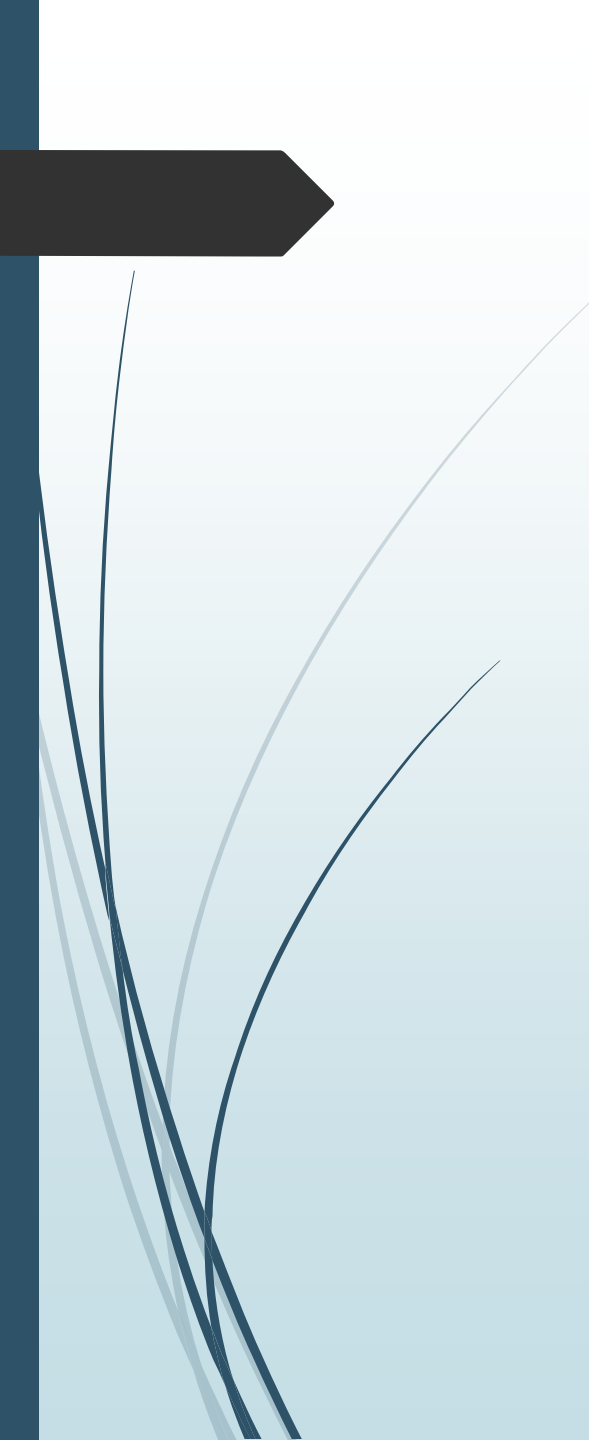
Οι λαθρομετανάστες οργανώνονται κατά δεκάδες...αμείωτες οι εισροές των λαθρομεταναστών...η επιβίωση των λαθρομεταναστών...

ΠΡΟΚΕΙΤΑΙ ΓΙΑ ΛΕΞΕΙΣ ΚΑΙ ΕΚΦΡΑΣΕΙΣ ΠΟΥ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΚΑΘΟΛΟΥ ΤΥΧΑΙΕΣ ΚΑΙ ΑΘΩΕΣ ΑΛΛΑ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΑ ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΕΣ ΔΙΑΤΥΠΩΣΕΙΣ, ΠΟΥ ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΟΥΝ ΤΟΥΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΩΣ ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΟΥΣ. ΣΤΗΝ ΚΑΛΥΤΕΡΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΑΥΞΑΝΕΙ ΤΗ ΔΥΣΠΙΣΤΙΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ, ΣΤΗ ΧΕΙΡΟΤΕΡΗ ΤΗ ΣΤΡΕΦΕΙ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΟΥΣ.

«Η γλώσσα δεν είναι ποτέ αθώα. Απ' όπου κι αν προέρχεται ενυπάρχει μέσα της, εκ γενετής, μία δυναμική εν ελευθερία που έχει την ικανότητα, η άτιμη, να μετασχηματίζεται με μία και μόνη αλλαγή τόνου. Δημιουργεί εικόνες, φορτίζει-θετικά ή αρνητικά-την ατμόσφαιρα και είτε συμμετέχει στον διάλογο είτε όχι, γίνεσαι, θες-δεν θες, συνεργός στην απολύτως εκ προθέσεως «εγκληματική» φύση της γλώσσας. Η γλώσσα δημιουργεί και η δημιουργία είναι δεόντως επικίνδυνη κυρία. Εμπλέκεται ανοιχτά σε μία πάλη σώμα με σώμα με την Ιστορία. Και μετά την Ιστορία, παίρνει σβάρνα και άλλες συμμαθήτριές της: τη δημοκρατία, την ελευθερία, τη φιλοσοφία...»

Εφημερίδα των Συντακτών, 17-9-2016

«Λέξεις που εύκολα τις καταλαβαίνουμε, πολύ συχνά βρίσκουν στόχο, ενώ οι υψιπετείς και οι επιτηδευμένες απλώς διασχίζουν τον αέρα».

[John Bunyan, 1628-1688, Άγγλος θεολόγος & συγγραφέας](#)

«Όταν οι ιδέες αποτυγχάνουν, οι λέξεις μπορεί να αποδειχθούν πολύ χρήσιμες»

[Βόλφγκανγκ Γκαίτε, 1749-1832, Γερμανός ποιητής & φιλόσοφος](#)

«Μια λέξη και όλα σώζονται. Μια λέξη και όλα χάνονται».

[André Breton, 1896-1966, Γάλλος υπερρεαλιστής συγγραφέας](#)

Σας ευχαριστούμε για την προσοχή σας!